

Impactul hotărârii Camerei Curții Penale Internaționale de respingere a autorizării anchetei procurorului asupra activității de prevenire și combatere a criminalității la nivel internațional. Cauza Afganistan

The impact of the Decision of the Chamber of the International Criminal Court to reject the authorization of the prosecutor's investigation on the activity of preventing and combating crime to the international level. Afghanistan Case

Alina Gentimir¹

Rezumat: Prin prezenta lucrarea se intenționează a se sublinia provocările actuale privind legitimitatea și eficiența sistemului jurisdicțional penal internațional. Solicitarea procurorului de a primi autorizarea din partea judecătorilor Camerei Preliminare a Curții penale internaționale pentru inițierea unei investigații privind presupuse crime de război și crime împotriva umanității în cadrul conflictului armat din Republica Islamică Afganistan începând cu 1 mai 2003, precum și cu privire la crime similare conexe conflictului armat din Afganistan presupuse a fi săvârșite pe teritoriul altor state părți ale Statutului de la Roma începând cu 1 iulie 2002, respins în unanimitate la data de 12 aprilie 2019, a determinat apariția, încă o dată, de întrebări privind independența și imparțialitatea Curții Penale Internaționale. Motivul invocat de judecătorii ICC a fost nu mai puțin faptul că o anchetă în acest caz nu ar servi interesului justiției, datorită circumstanțelor actuale ale situației din Afganistan care sunt de natură să limiteze în mod substanțial perspectivele unei investigații și a urmăririi penale de succes. Această respingere, dincolo de explicațiile sale politice mai profunde cauzate de conflictul direct al Curții cu Statele Unite, ar fi considerată o provocare pentru comunitatea internațională în special după condamnarea a trei state europene – România, Lituania și Polonia – de Curtea de Strasbourg pentru comiterea unor încălcări grave ale drepturilor omului în cazurile privind existența unor centre secrete ale CIA precum cele din Afganistan.

Cuvinte-cheie: crime internaționale; Curtea penală internațională; procuror; autorizare.

Abstract: The paper intends to underline the current challenges on the legitimacy and efficiency of the international criminal system. The Prosecutor's request of authorization from Pre-Trial Judges to initiate an investigation into alleged war crimes and crimes against humanity in relation to the armed conflict in the Islamic

¹ Lector univ. dr., Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, email: agentimir@yahoo.fr.

Republic of Afghanistan since 1 May 2003, as well as regarding similar crimes related to the armed conflict in Afghanistan allegedly committed in the territory of other States Parties to the Rome Statute since 1 July 2002, rejected unanimously on 12 of April 2019, has created, once again, questions on the independence and impartiality of the International Criminal Court. The reason invoked by ICC judges been no less than that an investigation in this case would not serve the interest of justice, thanks to the fact that the current circumstances of the situation in Afghanistan are such as to make the prospects for a successful investigation and prosecution extremely limited. This rejection, beyond its deeper political explanations caused by the direct conflict of the Court with United State, would be considered a challenge especially after the conviction of three European State – Romania, Lithuania, Poland – by the Court of Strasbourg for committing severe violations of human rights in cases related to the existence of CIA black centres as the ones from Afghanistan.

Keywords: international crimes; International Criminal Court; prosecutor; authorization.

1. Premizele cauzei Afganistan² de pe rolul Curții penale internaționale

Rapoartele Adunării Parlamentare a Consiliului Europei³ au marcat debutul unei investigații internaționale asupra acțiunilor Statelor Unite ale Americii din cadrul luptei contra terorismului lansată imediat după atacurile teroriste din 11 septembrie 2001. Semnalul de alarmă tras de redactorii rapoartelor⁴ au avut impact la nivel internațional, provocând reacții variate, care s-au încadrat fie în varianta acceptării și susținerii punctelor de vedere enunțate, fie în forma contestației acestora: erau comise sau nu masive, flagrante și profunde încălcări ale

² Curtea Penală Internațională, Cauza nr. ICC-02/17, <https://www.icc-cpi.int/afghanistan>, consultat în 11.05.2020.

³ Raportul Secretarului General din 28 februarie 2006, redactat în baza articolului 52 al Convenției europene a drepturilor omului, privind închisorile secrete și transportarea deținuților suspecți de săvârșirea unor acte de terorism; Raportul nr. 10957 al Adunării Parlamentare a Consiliului Europei din 12 iunie 2006 privind presupuse detenții secrete și transferuri inter-statale nelegale care implică state membre ale Consiliului Europei; Raportul nr. 11302 al Adunării Parlamentare a Consiliului Europei din 11 iunie 2007 privind presupuse detenții secrete și transferuri inter-statale nelegale care implică state membre ale Consiliului Europei; Raportul nr. 12714 al Adunării Parlamentare a Consiliului Europei din 16 septembrie 2011 privind invocarea abuzivă a secretului de stat și a securității naționale: obstacole în calea controlului parlamentar și judiciar al încălcărilor drepturilor omului, [Online] <http://assembly.coe.int/nw/xml/News/News-View-en.asp?newsid=5722&lang=2>, consultat în 11.05.2020.

⁴ Memorandumul lui Dick Marty, membru al Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, din 24 ianuarie 2006, [Online] <http://assembly.coe.int/nw/xml/News/News-View-en.asp?newsid=867&lang=2>; Declarația lui Dick Marty, membru al Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, din 22.02.2008 [Online] <http://assembly.coe.int/nw/xml/News/News-View-EN.asp?newsid=1918&lang=2>, consultat în 11.05.2020.

drepturilor omului de către agenții statului american în cadrul închisorilor secrete CIA existe pe teritoriul unor state membre ale Consiliului Europei?

În pofida negării vehemente a oficialităților Statelor Unite ale Americii și a reticenței unor guverne amintite în raport, Consiliul Europei a optat să continue investigațiile oficiale privind situația celor suspecți de săvârșirea unor de terorism aflați în custodia agenților statului american.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a fost a doua instituție europeană care a solicitat o poziție oficială din partea guvernelor acuzate de complicitate la săvârșirea atrocităților de către agenții CIA, prin intermediul agenților guvernamentali care au fost obligați să construiască apărarea în cauzele *El Masri v. Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei*⁵, *Al Nashiri v. Polonia*⁶, *Al Nashiri v. România*⁷, *Abu Zubaidah v. Lituania*⁸: fie s-a preferat calificării informațiilor solicitate ca secrete de stat, fie s-a invocat necunoașterea scopului real al folosirii locației solicitate de guvernul american ori s-a persistat în negarea existenței înregistrării aterizării și decolării unor avioane militare americane pe aeroporturile naționale.

Concomitent cu instanța de la Strasbourg și a desfășurat investigații proprii și Comitetul contra Torturii din cadrul Consiliului Europei, consolidând prin rapoartele sale⁹ poziția de condamnare a implicării unor state membre ale Consiliului Europei în desfășurarea luptei contrateroriste prin folosirea de mijloace ilegale.

Uniunea Europeană și-a exprimat poziția în cadrul mai multor rezoluții¹⁰, susținând concluzii raportorului Adunării Parlamentare a Consiliului Europei,

⁵ CEDO, *El Masri v. Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei*, Cererea nr. 39630/09, Hotărârea Marii Camere din 13 decembrie 2012, [Online] [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-115621%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-115621%22]}), consultat în 11.05.2020.

⁶ CEDO, *Al. Nashiri v. Polonia*, Cererea nr. 28761/11, Hotărârea din 16 februarie 2015, [Online] [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22fulltext%22:\[%22al%20nashiri%20lithuania%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-146044%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22fulltext%22:[%22al%20nashiri%20lithuania%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-146044%22]}), consultat în 11.05.2020.

⁷ CEDO, *Al Nashiri v. România*, Cererea nr. 33234/12, Hotărârea din 8 octombrie 2018, [Online] [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22fulltext%22:\[%22al%20nashiri%20lithuania%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-183685%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22fulltext%22:[%22al%20nashiri%20lithuania%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-183685%22]}), consultat în 11.05.2020.

⁸ CEDO, *Abu Zubaidah v. Lituania*, Cererea nr. 46454/11, Hotărârea din 8 octombrie 2018, [Online] [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22fulltext%22:\[%22al%20nashiri%20lithuania%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-183687%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22fulltext%22:[%22al%20nashiri%20lithuania%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-183687%22]}), consultat în 11.05.2020.

⁹ Raportul nr. CPT/Inf (2011) 17 al Comitetului contra Torturii din cadrul Consiliului Europei din 11 mai 2011, [Online] <https://rm.coe.int/1680697337>, consultat în 11.05.2020; Raportul nr. CPT/Inf (2011) 31 al Comitetului contra Torturii din cadrul Consiliului Europei din 24 noiembrie 2020, [Online] <https://rm.coe.int/1680697a3a>, consultat în 11.05.2020.

¹⁰ Raport nr. A6-0020/2007 al Parlamentului European din 14 februarie 2007 privind presupusa folosire a unor țări europene de către CIA pentru transportarea și deținerea

Dick Marty, condamnând statele UE care au procedat la transferuri extraordinare de persoane pe teritoriul și spațiul lor aerian. Deopotrivă, au fost exprimate îngrijorări serioase cu privire la „apatia” manifestată de statele membre și de instituțiile UE pentru recunoașterea „multiplelor încălcări și torturi ale drepturilor fundamentale” care au avut loc în timpul operațiunilor de predare a CIA pe solul european între 2001 și 2006.

Cea mai recentă poziție internațională referitoare la închisorile secrete ale CIA aparține Curții penale internaționale, pe rolul căreia se află cauza Afganistan, cauză care a atras numeroase polemici pe scena politică internațională și a tensionat relațiile Statelor Unite ale Americii cu instanța penală internațională¹¹.

2. Evoluția procedurală a cauzei Afganistan în cadrul Curții penale internaționale

Odată realizată pe 30 octombrie 2017 informarea Președinției Curții penale internaționale privind decizia de a solicita autorizarea începerii investigației privind situația din Afganistan, activitatea Camerei Preliminare, a Serviciului pentru victime și martori și a Biroului Procurorului s-a desfășurat cu celeritate, totul culminând cu data de 20 noiembrie 2017 când procurorul a introdus Cererea pentru autorizarea unei investigații în temeiul articolului 15 în Republica Islamică Afganistan privind presupuse infracțiuni comise pe teritoriul Afganistanului începând cu data de 1 mai 2003, data când Afganistan a devenit stat membru al Statutului de la Roma¹² și alte presupuse infracțiuni care au o legătură cu conflictul armat din Afganistan și sunt suficient de legate de situație și sunt comise pe teritoriul altor state părți începând cu 1 iulie 2002.

ilegală de prizonieri, [Online] <https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20070209IPR02947+0+DOC+XML+V0//EN>, consultat în 11.05.2020; Raportul final al Parlamentului european din 12 februarie 2007 privind activitățile CIA în Europa: Parlamentul deplânge pasivitatea unor State Membre, [Online] <https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?reference=A6-2007-0020&type=REPORT&language=EN&redirect>, consultat în 11.05.2020; Raportul A7-0266/2012 al Parlamentului European din 12 august 2012 referitor la presupusa folosire a unor țări europene de către CIA pentru transportarea și deținerea ilegală de prizonieri: monitorizarea raportului Comisiei TDIP a Parlamentului European, [Online] <https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2012-0266+0+DOC+XML+V0//RO>, consultat în 11.05.2020.

¹¹ Declarația Ministrului Afacerilor Externe al Statelor Unite ale Americii din 9 octombrie 2019 privind Politica SUA și Curtea penală internațională, [Online] <https://www.state.gov/u-s-policy-on-the-international-criminal-court-remains-unchanged/>, consultat în 11.05.2020.

¹² Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale (Statutul Curții Penale Internaționale sau Statutul de la Roma) este tratatul care a instituit Curtea Penală Internațională. A fost adoptat la o conferință diplomatică de la Roma din 17 iulie 1998 și a intrat în vigoare la 1 iulie 2002.

Camera Preliminară¹³ a avut solicitări succesive către Biroul Procurorului: în 5 decembrie a solicitat furnizarea de informații adiționale privind, între altele, acuzații atribuite forțelor speciale a forțelor internaționale care acționează în Afganistan; în 5 februarie 2018 au fost cerute informații privind structura, organizarea și activitatea forțelor armate afgane, structura și organizarea Statului Islamic care acționa în Afganistan și structura și politicile de interogare ale forțelor armate ale Statelor Unite ale Americii. În datele de 12, 14 și 18 decembrie 2017, procurorul a pus la dispoziția Curții informațiile adiționale privind investigațiile naționale și inculpările din Afganistan. Relevant este faptul că Procurorul Curții penale internaționale a pus la dispoziția Camerei preliminare 806 volume însumând 20.157 pagini.

3. Obiectul inculpării în cauza Afganistan

Procurorul Curții penale internaționale, în urma evaluării probelor administrate de Biroul său, a decis ca obiectul inculpării în cauza Afganistan să fie alcătuit din presupuse infracțiuni săvârșite de talibani și alte grupuri armate, presupuse infracțiuni comise de forțele armate afgane, presupuse infracțiuni săvârșite de forțele armate americane și de CIA, precum și alte acte ale membrilor forțelor armate internaționale.

4. Semnificația solicitării procurorului Curții penale internaționale către Camera Preliminară

Esența solicitării adresate Camerei Preliminare este de a evalua fezabilitatea prospectivă a unei probe și de capacitatea sa potențială de a conduce către o investigație și inculpare în cauză, avându-se în vedere și punându-se în balanță așteptările realiste pentru cooperarea celor mai multe autorități în administrarea probelor și predarea potențialilor suspecti și interesele concrete ale justiției, inclusiv interesele victimei și altele.

5. Semnificația hotărârii Camerei preliminare a Curții penale internaționale

Camera Preliminară recunoaște că în Afganistan au fost comise crime de război și crime contra umanității și, deopotrivă, nu au fost realizate activități judiciare naționale în privința acestor infracțiuni. Astfel, conceptul de interese ale justiției este satisfăcut în cauză întrucât condițiile impuse de Statutul de la Roma sunt îndeplinite.

Se realizează astfel, implicit, o redefinire a conceptului de interese ale justiției, dat fiind faptul că acestea sunt calificate a fi un obstacol în realizarea unei activități judiciare nefezabile și inevitabil menite să eșueze. Mai mult decât atât, investigațiile trebuie să se concentreze pe infracțiuni care par să aibă pers-

¹³ Curtea penală Internațională, Cauza nr. ICC-02/17, Decizie în temeiul articolului 15 din Statutul de la Roma privind autorizarea investigării în situația din Republica Islamică Afganistan din 12 aprilie 2019, https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2019_02068.PDF, consultat în 11.05.2020.

pective realiste de a se ajunge la faza de judecată și care în mod efectiv asigură satisfacerea intereselor justiției.

Pe cale de consecință, apare întrebarea esențială provocată de Camera preliminară este dacă se impune astfel un nou criteriu de admisibilitate care să completeze: atunci când suspjecții au suficientă putere politică încât să afecteze cooperarea Curții cu statele membre vor fi sau nu efectuate investigații?

Pentru a fi înțeleasă poziția judecătorilor Camerei trebuie avută în vedere o analiză mai amplă a efectelor politice internaționale ale obiectului inculpării, dar și poziția organelor politice americane față de faptele săvârșite de funcționarii americani în Afganistan, acestea fiind atestate ca fiind săvârșite, însă nefiind considerată oportună sancționarea lor¹⁴.

Caracterul politic al hotărârii Camerei Preliminare este subliniat și de argumente ce exced domeniului în care instanța are competența să se pronunțe. Camera preferă nu numai să aprecieze decizia de deschidere a investigației *proprio motu*, ci să aprecieze că investigația ar implica relocarea resurselor financiare și umane ale Biroului. Astfel, se preferă divagarea argumentării pe chestiuni de ordin administrativ, chiar dacă în acest mod este afectată independența Biroului Procurorului.

Refuzul de a coopera este o chestiune care trebuie rezolvată de Statele părți și nu un criteriu de selecție. Articolul 87 alin. 7, de altfel, stabilește că dacă un stat parte nu este de acord cu o cerere de cooperare a Curții contrar celor prevăzute în prezentul statut și o împiedică astfel să își exercite funcțiile și competențele care îi sunt conferite de prezentul statut, Curtea poate lua act de aceasta și să informeze Adunarea statelor părți sau Consiliul de Securitate când a fost sesizată de acesta din urmă.

Astfel, Camera preliminară transformă argumentele politice într-o cerință legală dat fiind faptul că mediul politic atât din Afganistan cât și din statele părți cheie, indiferent că sunt membre sau nu ale Statutului de la Roma se suprapune pe complexitatea și volatilitatea climatului politic provocat de Afganistan, fapt care face extrem de dificil să concretizezi obiectivele unei semnificative viitoare cooperări a autorităților.

6. Concluzii

Statutul de la Roma este un sistem juridic internațional creat anume pentru a asigura un climat de pace și securitate la nivelul comunității mondiale.

Curtea penală internațională nu a fost creată pentru a fi o zonă de confort pentru statele comunității internaționale, indiferent dacă au aderat sau nu la principiile ce o guvernează, întrucât ea reprezintă un apărător permanent al principiilor Statutului de la Roma, respectiv al justiției penale internaționale și nu unul al complinirii reacției mediului politic internațional actual.

¹⁴ C. Thomas, *Afghanistan: Background and U.S. Policy: In Brief*, Congressional Research Service Publication, Congresul Statelor Unite ale Americii, 2020, [Online] <https://fas.org/sgp/crs/row/R45122.pdf>, consultat în 11.05.2020.

Forța sistemului judiciar penal internațional este constituită de angajamentul statelor părți care garantează respectarea și aplicarea justiției internaționale și anume, prevenirea și pedepsirea celor mai grave infracțiuni, indiferent de naționalitatea celor care le săvârșesc.

